

RECENZIJE.

Nada Sremec; Nismo mi krive. Kako živi narod. III. knjiga (Slavonska žena). Izdavač Gospodarska sloga, Zagreb 1940., 8°, str. 120, cijena 20 dinara.

Da gradski ljudi upoprijeko ne znaju »kako živi narod«, o tom smo na čistu. Ali je nepobitna činjenica, da ne samo gradski nego ni seoski ljudi u jednom našem hrvatskom kraju ne znaju kako živi narod drugoga kraja. Tolika je razlika u načinu života koji ovisi o mogućnostima što ih pruža pojedini kraj, da će sud prema jednima ispasti djelomično vrlo kriv, ako se bez daljnjega jednako primijeni i na ljude drugoga kraja. Konkretno: Dalmacija živi posve drugačije nego Slavonija, Bosna drugačije nego uža Hrvatska; međusobno upoznavanje je prijeko potrebno, jer je svuda u pitanju jedan te isti hrvatski narod i njegova budućnost. Za knjigu Nade Sremec su ljudi javno priznali, da su iz nje mnogo naučili, »mnogo nova, zanimiva i značajna«. I kad bi tu knjigu pročitali svi ljudi koji se bave našim javnim životom i o njemu izricaju sudove, često puta autoritativno i bez priziva, oni bi o tom kraju što ga autorica opisuje morali promijeniti svoje negativno mišljenje, koje su do sada imali. Ali, nažalost, ona će kao i mnoga druga dobro napisana stvar ostati najvećem dijelu naših ljudi nepoznata; uslijed nepoznavanja će se i prijeka potreba reforme onih pitanja što ih ta knjiga samo za ovaj naš kraj dotiče, i možda i opet odgoditi i odgađati, dok nas odande sasvim ponestane!

Imajući pred očima populacioni problem Slavonije valja priznati, da ga je autorica iznijela na vrlo uspio način. To joj priznaje i »Katolički Tjednik«, koji je njezinu knjigu nazvao »pravim javnim skandalom i javnim nemoralom« (br. 16/1941). I nema sumnje: uz pretpostavku, da gđa Nada Sremec »hoće da obnovi hrvatski narod i hrvatsko seljaštvo bez morala, bez Boga i bez duše, tretirajući ljude kao stoku a rasplod«, njezina bi knjiga zaslužila takvu osudu. Doista, svaka je takova »obnova« bila, jest i uvijek će biti identična s propašću i životinjstvom. Tek bi trebalo utvrditi, da autorica zbilja »hoće« takovu obnovu.

Kad čitam izjave njezinih snaša, strinki, baki, kad čitam tužbe i jadikovke čiča i didaka, kao da ih vidim pred sobom i kao da ih slušam, ljude i žene koje sam poznavao i poznajem iz svoga rodnoga kraja. Ništa nije iskrivljeno, ništa uveličano ni nategnuto; tužna istina, živi odraz onoga realnoga života koji se grči, greca i otima propasti što mu prijeti sa svih strana. Opjevana i objesnom proglašena Slavonija, krivo se danas muči da nađe izlaz iz krize; i ona i Moslavina i Podravina pri tom zastraniše na puteve zločinačkih pothvata prema sebi i svom narodnom opstanku. Njihovim se ženama, stvarno »mučenicama« otima

iz duše krik »Nismo mi krive«; autorica bi ih kao intelektualka morala ispravno uputiti, da nisu samo one krive. Posve je promašeno i stvarno ničim opravdano kad ona očituje namjeru: (str. 6) oprati s v a k u moralnu krivnju sa svojih bližih zemljakinja; ona čini veliku pogrješku i zavodi na krivi sud kad se jednostavno povodi za uzrječicom: »sve razumjeti znači sve oprostiti«. Mi razumijemo patničke duše žena slavonskoga kraja, mi trpimo s njima, žalimo ih i u jednom dijelu ispričavamo, ali mi nipošto ne brišemo s njih sve krivnje. A ne može je niti je smije zbrisati ni autorica; kad bi to ozbiljno željela, seriozni bi ton svoje knjige izmijenila u propagandističku literarnu igrariju.

Sto ona nije napose naglasila vjerski momenat kod rješavanja ovoga našega bolnoga pitanja, i što je taj momenat po nekim sporednim cpaskama izašao (str. 55, 75, 98) u nejasnom, da ne kažem u nesimpatičnom svijetlu, valja ocijeniti kao očiti pozitivni manjak knjige; za ispriku bi joj tek moglo služiti što je to polje izvan njezine kompetencije, a s obzirom na faktore koji tu dolaze u obzir, podosta teško, da ne kažem — i nezgodno. Bolje da ga se nije ni dotakla. Neka o tomu pozvaniji kažu svoju na način, koji će objektivno i mjerodavno razotkriti rane na duši slavonskoga čovjeka i žene.

Ne pada samo ovaj problem u oči kao gorući problem Slavonije, nego knjiga nabacuje razmišljanja o osnovici svih socijalnih problema: pitanju m o r a l n o g preporoda hrvatskoga sela uopće.

Nitko, istina, ne misli da će osnutkom Nezavisne države Hrvatske, u svima tima pitanjima odmah kao sâm od sebe prostrujati drugi vjetar našim selima i dušama našega gradskoga svijeta. Tko bi to mislio ljuto bi se varao; moralni se preporodi ne zbivaju u tren oka. Mnogo će još vode Savom proteći dok se u duše našega svijeta unese nova snaga kojom se izgrađuju novi ljudi i stvaraju nove države. Ali da će taj proces poći brže, po jednom smišljenom planu i uz jednu pozitivnu u potporu i sa strane naših civilnih vlasti, o tom ne sumnjamo ni časak.

Onda će želje i nađe snaše Anice u »Seljačku vladu« i »seljačku vlast« (str. 116) tek moći naći svoju pravu i korisnu primjenu u životu našega slavonskoga hrvatskog življa, kad se uz ekonomsko pridižanje bude harmonično vodila briga i za moralni preporod njegov. I opet dakle: suradnja Crkve i države; svaka na svom području, slobodno i intenzivno, u potrebnoj koordinaciji. Inače će sve ostati pri starom: polaganom propadanju... A. Ž.

Viktor Kralj: L. N. Tolstoj, Zagreb 1941., izdala Binoza, 8°, str. 224, cijena Kn 50.—.

O 30-godišnjici smrti L. N. Tolstoja izdao je nakladni zavod Binoza u Zagrebu (u zbirci Hrvatski moderni pisci, kolo V. kao knjigu I.) »raspravu« g. Viktora Kralja, pisca gramatike i gramatičke čitanke njemačkoga jezika, knjiga, pripovijedaka i rasprava po našim i njemačkim časopisima. Ova rasprava o Tolstoju ima osim predgovora i pogovora 8 dijelova. Nakon »općega pogleda« o »velikom pjesniku umniku«, pripovijeda autor njegov život i značaj, pripoćuje nakratko sadržaj pjesničkih djela T., a zatim prelazi na važna poglavlja, u kojima izlaže T. na-